Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 18ης Οκτωβρίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Ευρωπαϊκή εταιρία – Οδηγία 2001/86/ΕΚ – Ρόλος των εργαζομένων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ευρωπαϊκής εταιρίας – Άρθρο 4, παράγραφος 4 – Ευρωπαϊκή εταιρία συσταθείσα μέσω μετατροπής – Περιεχόμενο της υπό διαπραγμάτευση συμφωνίας – Εκλογή εκπροσώπων των εργαζομένων ως μελών του εποπτικού συμβουλίου – Διαδικασία εκλογής με χωριστή ψηφοφορία για τους εκπροσώπους των συνδικαλιστικών οργανώσεων»

Στην υπόθεση C-677/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, Γερμανία) με απόφαση της 18ης Αυγούστου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Δεκεμβρίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

Industriegewerkschaft Metall (IG Metall),

ver.di – Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft

κατά

SAP SE,

SE-Betriebsrat der SAP SE,

παρισταμένων των:

Konzernbetriebsrat der SAP SE,

Deutscher Bankangestellten-Verband eV,

Christliche Gewerkschaft Metall (CGM),

Verband angestellter Akademiker und leitender Angestellter der chemischen Industrie eV,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, Πρόεδρο, L. Bay Larsen, Αντιπρόεδρο, A. Arabadjiev, A. Prechal, E. Regan, P. G. Xuereb, L. S. Rossi, Δ. Γρατσία και M. L. Arastey Sahún, προέδρους τμήματος, S. Rodin, F. Biltgen (εισηγητή), N. Piçarra, N. Wahl, I. Ziemele και J. Passer, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Richard de la Tour

γραμματέας: D. Dittert, προϊστάμενος μονάδας,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 7ης Φεβρουαρίου 2022,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Industriegewerkschaft Metall (IG Metall) και η ver.di – Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft, εκπροσωπούμενες από την S. Birte Carlson, Rechtsanwältin,

– η SAP SE, εκπροσωπούμενη από τη K. Häferer-Duttiné, τον P. Matzke και τον A. Schulz, Rechtsanwälte,

– το Konzernbetriebsrat der SAP SE, εκπροσωπούμενο από τον H.-D. Wohlfarth, Rechtsanwalt,

– η Christliche Gewerkschaft Metall (CGM), εκπροσωπούμενη από τον G. Gerhardt, Prozessbevollmächtigter,

– η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Möller και R. Kanitz,

– η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Rodesch, avocat,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους G. Braun και B.-R. Killmann,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 28ης Απριλίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 2001, για τη συμπλήρωση του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων (ΕΕ 2001, L 294, σ. 22).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Industriegewerkschaft Metall (IG Metall) και της ver.di – Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft, δύο συνδικαλιστικών οργανώσεων, και, αφετέρου, της SAP SE, ευρωπαϊκής εταιρίας (SE), και του SE-Betriebsrat der SAP SE, του συμβουλίου εργαζομένων της SAP, όσον αφορά τη συμφωνία σχετικά με τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων στην SAP.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 3, 5, 10, 15 και 18 της οδηγίας 2001/86 αναφέρουν τα εξής:

«(3) Για να προωθηθούν οι κοινωνικοί στόχοι της Κοινότητας, πρέπει να θεσπισθούν ειδικές διατάξεις, ιδίως στον τομέα του ρόλου των εργαζομένων, με στόχο να διασφαλισθεί ότι η σύσταση μιας SE δεν επιφέρει την κατάργηση ή τη μείωση της κρατούσας πρακτικής ως προς το ρόλο των εργαζομένων στα πλαίσια των εταιριών που συμμετέχουν στη σύσταση μιας SE· ο στόχος αυτός θα πρέπει να επιδιωχθεί μέσω της θέσπισης συνόλου κανόνων στον τομέα αυτό, οι οποίοι θα συμπληρώνουν τις διατάξεις του [κανονισμού (ΕΚ) 2157/2001 του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 2001, περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας (SE) (ΕΕ 2001, L 294, σ. 1)].

[…]

(5) Η μεγάλη ποικιλομορφία των κανόνων και των πρακτικών στα κράτη μέλη όσον αφορά τον τρόπο κατά τον οποίο οι εκπρόσωποι των εργαζομένων συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων στα πλαίσια των εταιριών δεν επιτρέπει τη θέσπιση ενός και μοναδικού ευρωπαϊκού προτύπου για το ρόλο των εργαζομένων, το οποίο θα εφαρμόζεται στην SE·

[…]

(10) Οι κανόνες ψηφοφορίας στα πλαίσια του ειδικού οργάνου που εκπροσωπεί τους εργαζομένους στις διαπραγματεύσεις, ιδιαίτερα κατά τη σύναψη συμφωνιών που προβλέπουν επίπεδο συμμετοχής χαμηλότερο από το ισχύον στα πλαίσια μιας ή περισσοτέρων από τις συμμετέχουσες εταιρίες, θα πρέπει να είναι αντίστοιχοι προς τον κίνδυνο κατάργησης ή μείωσης των υπαρχόντων συστημάτων και πρακτικών συμμετοχής· ο κίνδυνος αυτός είναι μεγαλύτερος στην περίπτωση SE που έχει συσταθεί κατόπιν μετατροπής ή συγχώνευσης παρά κατόπιν δημιουργίας εταιρίας χαρτοφυλακίου ή κοινής θυγατρικής.

[…]

(15) Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να θίγει άλλα υπάρχοντα δικαιώματα συμμετοχής και δεν θίγει κατ' ανάγκη άλλες υπάρχουσες δομές εκπροσώπησης που προβλέπονται από τους κοινοτικούς και εθνικούς νόμους και πρακτικές.

[…]

(18) Συνιστά θεμελιώδη αρχή και σαφή στόχο της παρούσας οδηγίας να διασφαλιστούν τα κεκτημένα δικαιώματα των εργαζομένων όσον αφορά το ρόλο τους στις αποφάσεις της εταιρίας. Τα δικαιώματα των εργαζομένων πριν τη σύσταση SE πρέπει να αποτελέσουν τη βάση για τα δικαιώματα των εργαζομένων και ως προς το ρόλο τους στην SE (η αρχή "πριν και μετά")· η προσέγγιση αυτή πρέπει συνεπώς να εφαρμόζεται όχι μόνον στην αρχική σύσταση μιας SE αλλά και στις διαρθρωτικές αλλαγές σε υπάρχουσα SE και στις εταιρίες υπό διαδικασία διαρθρωτικών αλλαγών.»

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Η παρούσα οδηγία διέπει το ρόλο των εργαζομένων στις υποθέσεις των ευρωπαϊκών ανωνύμων εταιριών […] που προβλέπ[ονται] στον [κανονισμό 2157/2001].

2. Για το σκοπό αυτό, θεσπίζονται σε κάθε SE ρυθμίσεις για το ρόλο των εργαζομένων σύμφωνα με τη διαδικασία διαπραγματεύσεων των άρθρων 3 έως 6 ή, στις περιπτώσεις που ορίζονται στο άρθρο 7, σύμφωνα με τη διαδικασία του παραρτήματος.»

5 Κατά το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Ορισμοί»:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[…]

ε) "Εκπρόσωποι των εργαζομένων", οι εκπρόσωποι των εργαζομένων που προβλέπονται από τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές·

στ) "Όργανο εκπροσώπησης", το όργανο εκπροσώπησης των εργαζομένων που έχει συσταθεί με τις συμφωνίες του άρθρου 4 ή βάσει του παραρτήματος, με σκοπό την υλοποίηση της ενημέρωσης και διαβούλευσης με τους εργαζομένους της SE, των θυγατρικών και των εγκαταστάσεών της που έχουν την έδρα τους στην Κοινότητα και, ενδεχομένως, της άσκησης δικαιωμάτων συμμετοχής σε σχέση με την SE·

ζ) "Ειδική διαπραγματευτική ομάδα", ομάδα συσταθείσα σύμφωνα με το άρθρο 3 προκειμένου να διαπραγματευθεί με το αρμόδιο όργανο των συμμετεχουσών εταιριών τη θέσπιση ρυθμίσεων για το ρόλο των εργαζομένων εντός της SE·

η) "Ρόλος των εργαζομένων", οιοσδήποτε μηχανισμός, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης, της διαβούλευσης και της συμμετοχής, διά του οποίου οι εκπρόσωποι των εργαζομένων μπορούν να ασκήσουν επιρροή στις αποφάσεις που λαμβάνονται εντός της εταιρίας·

θ) "Ενημέρωση", η ενημέρωση του οργάνου εκπροσώπησης των εργαζομένων ή/και των εκπροσώπων τους από το αρμόδιο όργανο της SE για τα ζητήματα που αφορούν την ίδια την SE και οποιαδήποτε από τις θυγατρικές ή τις εγκαταστάσεις της που εδρεύουν σε άλλο κράτος μέλος ή για τα ζητήματα τα οποία υπερβαίνουν τις εξουσίες των οργάνων λήψης αποφάσεων σε ένα και μόνο κράτος μέλος, σε χρόνο, με τρόπο και με περιεχόμενο που να επιτρέπει στους εκπροσώπους των εργαζομένων να εκτιμήσουν εις βάθος τις τυχόν συνέπειες και, όταν ενδείκνυται, να προετοιμάσουν διαβουλεύσεις με το αρμόδιο όργανο της SE·

ι) "Διαβούλευση", η καθιέρωση διαλόγου και ανταλλαγής απόψεων μεταξύ του οργάνου εκπροσώπησης των εργαζομένων ή/και των εκπροσώπων τους και του αρμόδιου οργάνου της SE, σε χρόνο, με τρόπο και με περιεχόμενο που να επιτρέπει στους εκπροσώπους να διατυπώσουν γνώμη, βάσει της ενημέρωσης που τους παρέχεται, για μέτρα που μελετά το αρμόδιο όργανο που μπορεί να ληφθούν υπόψη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων εντός της SE·

ια) "Συμμετοχή", η επιρροή του οργάνου εκπροσώπησης των εργαζομένων ή/και των εκπροσώπων τους στις υποθέσεις μιας εταιρίας, μέσω:

– του δικαιώματος να εκλέγουν ή να διορίζουν ορισμένα από τα μέλη του εποπτικού ή διοικητικού οργάνου της εταιρίας ή

– του δικαιώματος να εισηγούνται ή/και να απορρίπτουν τον διορισμό ορισμένων ή όλων των μελών του εποπτικού ή διοικητικού οργάνου της εταιρίας.»

6 Το άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας, που περιλαμβάνεται στο τιτλοφορούμενο «Διαδικασία διαπραγματεύσεων» τμήμα ΙΙ, προβλέπει τα εξής:

«1. Όταν τα διευθυντικά ή διοικητικά όργανα των συμμετεχουσών εταιριών καταρτίζουν το σχέδιο σύστασης SE, το συντομότερο δυνατόν αφότου δημοσιευθούν τα σχέδια συγχώνευσης ή δημιουργίας εταιρίας χαρτοφυλακίου ή αφού συμφωνηθεί σχέδιο για τη σύσταση θυγατρικής ή τη μετατροπή σε SE, λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της παροχής πληροφοριών περί την ταυτότητα των συμμετεχουσών εταιριών, σχετικών θυγατρικών ή εγκαταστάσεων και περί τον αριθμό των εργαζομένων σε αυτές, για να αρχίσουν διαπραγματεύσεις με τους εκπροσώπους των εργαζομένων στις εταιρίες σχετικά με τις ρυθμίσεις για το ρόλο τους εντός της SE.

2. Για το σκοπό αυτό, ιδρύεται ειδική διαπραγματευτική ομάδα που εκπροσωπεί τους εργαζομένους των συμμετεχουσών εταιριών και των σχετικών θυγατρικών ή εγκαταστάσεων σύμφωνα με τις ακόλουθες διατάξεις:

[…]

β) Τα κράτη μέλη καθορίζουν τον τρόπο εκλογής ή διορισμού των μελών της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας τα οποία θα πρέπει να εκλεγούν ή να διοριστούν στο έδαφός τους. Μεριμνούν ώστε, στο μέτρο του δυνατού, στα μέλη αυτά να περιλαμβάνεται τουλάχιστον ένα μέλος που θα εκπροσωπεί κάθε συμμετέχουσα εταιρία η οποία έχει εργαζομένους στο εν λόγω κράτος μέλος. Τα μέτρα αυτά δεν πρέπει να αυξάνουν το συνολικό αριθμό μελών.

Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι στα μέλη αυτά περιλαμβάνονται και εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων είτε είναι εργαζόμενοι είτε όχι μιας συμμετέχουσας εταιρίας ή σχετικής θυγατρικής ή εγκατάστασης.

[…]

3. Η ειδική διαπραγματευτική ομάδα και τα αρμόδια όργανα των συμμετεχουσών εταιριών καθορίζουν, με γραπτή συμφωνία, τις ρυθμίσεις για το ρόλο των εργαζομένων εντός της SE.

[…]»

7 Το άρθρο 4 της οδηγίας 2001/86, το οποίο αφορά το περιεχόμενο της συμφωνίας σχετικά με τις ρυθμίσεις για το ρόλο των εργαζομένων στην SE, ορίζει στην παράγραφο 2, στοιχείο ζ΄, και στις παραγράφους 3 και 4 τα εξής:

«2. Με την επιφύλαξη της αυτονομίας των μερών, και τηρουμένης της παραγράφου 4, η συμφωνία της παραγράφου 1 μεταξύ των αρμοδίων οργάνων των συμμετεχουσών εταιριών και της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας καθορίζει:

[…]

ζ) εάν, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, τα μέρη αποφασίσουν να θεσπίσουν ρυθμίσεις περί συμμετοχής, την ουσία των ρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένων (ενδεχομένως) του αριθμού των μελών του διοικητικού ή εποπτικού οργάνου της SE, τα οποία οι εργαζόμενοι θα έχουν το δικαίωμα να εκλέγουν, διορίζουν, προτείνουν ή απορρίπτουν, των διαδικασιών εκλογής, διορισμού, πρότασης ή απόρριψης από τους εργαζομένους καθώς και των δικαιωμάτων τους·

[…]

3. Η συμφωνία δεν υπόκειται, εκτός αντίθετων διατάξεών της, στις διατάξεις αναφοράς του παραρτήματος.

4. Με την επιφύλαξη του άρθρου 13 παράγραφος 3 στοιχείο α) στην περίπτωση SE που έχει δημιουργηθεί μέσω μετατροπής, η συμφωνία πρέπει να προβλέπει τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο για όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων, με εκείνο που υπήρχε στην εταιρία η οποία θα μετατραπεί σε SE.»

8 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας έχει ως ακολούθως:

«Προκειμένου να εξασφαλιστεί η επίτευξη του στόχου κατ’ άρθρο 1, τα κράτη μέλη θεσπίζουν, υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 3, διατάξεις αναφοράς σχετικά με το ρόλο των εργαζομένων, οι οποίες πρέπει να πληρούν τις προϋποθέσεις του παραρτήματος.

[…]»

9 Κατά το άρθρο 11 της εν λόγω οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα ενδεδειγμένα σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία μέτρα προκειμένου να εμποδίσουν μια κατάχρηση της SE αποσκοπούσα στο να στερήσει από τους εργαζομένους το δικαίωμα να συμμετέχουν στα της εταιρίας ή να τους αρνηθεί αυτό το δικαίωμα.»

10 Το άρθρο 13, παράγραφος 3, στοιχείο α’, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία δεν θίγει:

α) τα υφιστάμενα δικαιώματα σχετικά με το ρόλο των εργαζομένων, εκτός της συμμετοχής στα όργανα της SE, τα οποία προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία ή/και πρακτική των κρατών μελών υπέρ των εργαζομένων της SE και των θυγατρικών ή εγκαταστάσεών της».

11 Το παράρτημα της οδηγίας 2001/86 περιλαμβάνει τις διατάξεις αναφοράς που αναφέρονται στο άρθρο της 7.

Το γερμανικό δίκαιο

Ο MitbestG

12 Το άρθρο 7 του Gesetz über die Mitbestimmung der Arbeitnehmer (νόμου περί συμμετοχής των εργαζομένων), της 4ης Μαΐου 1976 (BGBl. 1976 I, σ. 1153), όπως έχει τροποποιηθεί με τον νόμο της 24ης Απριλίου 2015 (BGBl. 2015 I, σ. 642) (στο εξής: MitbestG), ορίζει τα εξής:

«(1) Το εποπτικό συμβούλιο επιχειρήσεως

1. που έχει συνήθως λιγότερους από 10 000 εργαζομένους αποτελείται από έξι μέλη που εκπροσωπούν τους μετόχους και έξι μέλη που εκπροσωπούν τους εργαζομένους·

2. που έχει συνήθως περισσότερους από 10 000, όχι όμως περισσότερους από 20 000 εργαζομένους, αποτελείται από οκτώ μέλη που εκπροσωπούν τους μετόχους και οκτώ μέλη που εκπροσωπούν τους εργαζομένους·

3. που έχει συνήθως περισσότερους από 20 000 εργαζομένους αποτελείται από δέκα μέλη που εκπροσωπούν τους μετόχους και δέκα μέλη που εκπροσωπούν τους εργαζομένους.

[…]

(2) Μεταξύ των μελών του εποπτικού συμβουλίου που εκπροσωπούν τους εργαζομένους περιλαμβάνονται,

1. σε εποπτικό συμβούλιο όπου μετέχουν έξι εκπρόσωποι των εργαζομένων, τέσσερις εργαζόμενοι της επιχειρήσεως και δύο εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων·

2. σε εποπτικό συμβούλιο όπου μετέχουν οκτώ εκπρόσωποι των εργαζομένων, έξι εργαζόμενοι της επιχειρήσεως και δύο εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων·

3. σε εποπτικό συμβούλιο όπου μετέχουν δέκα εκπρόσωποι των εργαζομένων, επτά εργαζόμενοι της επιχειρήσεως και τρεις εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων.

[…]

(5) Οι κατά την παράγραφο 2 συνδικαλιστικές οργανώσεις πρέπει να εκπροσωπούνται στην ίδια ή σε άλλη επιχείρηση της οποίας οι εργαζόμενοι συμμετέχουν, δυνάμει του παρόντος νόμου, στην εκλογή των μελών του εποπτικού συμβουλίου της επιχειρήσεως.»

13 Όσον αφορά την εκλογή των εκπροσώπων των συνδικαλιστικών οργανώσεων στο εποπτικό συμβούλιο, το άρθρο 16 του νόμου αυτού προβλέπει τα εξής:

«(1) Οι εξουσιοδοτημένοι εκπρόσωποι εκλέγουν τα μέλη του εποπτικού συμβουλίου που εκπροσωπούν τις συνδικαλιστικές οργανώσεις βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, με μυστική ψηφοφορία, τηρουμένων των αρχών του αναλογικού εκλογικού συστήματος […]

(2) Οι εκλογές διεξάγονται μεταξύ των υποψηφίων που προτείνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις οι οποίες εκπροσωπούνται στην ίδια ή σε άλλη επιχείρηση της οποίας οι εργαζόμενοι

συμμετέχουν, δυνάμει του παρόντος νόμου, στην εκλογή των μελών του εποπτικού συμβουλίου της επιχειρήσεως. […]»

Ο SEBG

14 Το άρθρο 2 του Gesetz über die Beteiligung der Arbeitnehmer in einer Europäischen Gesellschaft (νόμου σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων σε ευρωπαϊκή εταιρία), της 22ας Δεκεμβρίου 2004 (BGBl. 2004 I, σ. 3675, 3686), όπως ίσχυε από 1ης Μαρτίου 2020 (στο εξής: SEBG), προβλέπει τα εξής:

«[…]

(8) Ως "ρόλος των εργαζομένων" νοείται οιοσδήποτε μηχανισμός, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης, της διαβούλευσης και της συμμετοχής, διά του οποίου οι εκπρόσωποι των εργαζομένων μπορούν να ασκήσουν επιρροή στις αποφάσεις που λαμβάνονται εντός της εταιρίας.

[…]

(12) "Συμμετοχή" είναι η επιρροή των εργαζομένων στις υποθέσεις μιας εταιρίας, μέσω:

1. της άσκησης του δικαιώματος να εκλέγουν ή να διορίζουν ορισμένα από τα μέλη του εποπτικού ή διοικητικού οργάνου της εταιρίας ή

2. της άσκησης του δικαιώματος να προτείνουν ή να απορρίπτουν τον διορισμό ορισμένων ή όλων των μελών του εποπτικού ή διοικητικού οργάνου της εταιρίας.»

15 Το άρθρο 21 του εν λόγω νόμου ορίζει τα εξής:

«[…]

(3) Εάν τα μέρη καταλήξουν σε συμφωνία περί της συμμετοχής, πρέπει να καθορίσουν το περιεχόμενό της. Ιδίως πρέπει να συμφωνηθούν τα εξής:

1. ο αριθμός των μελών του εποπτικού ή διοικητικού οργάνου της SE τα οποία μπορούν να εκλέγουν ή να διορίζουν οι εργαζόμενοι ή των οποίων μπορούν να προτείνουν ή να απορρίπτουν τον διορισμό·

2. η διαδικασία βάσει της οποίας οι εργαζόμενοι μπορούν να εκλέγουν ή να διορίζουν τα ως άνω μέλη ή να προτείνουν ή να απορρίπτουν τον διορισμό τους και

3. τα δικαιώματα των μελών αυτών.

[…]

(6) Με την επιφύλαξη της διάρθρωσης του παρόντος νόμου με άλλες διατάξεις που διέπουν τη συμμετοχή των εργαζομένων στην επιχείρηση, στην περίπτωση SE που έχει συσταθεί μέσω μετατροπής, η συμφωνία πρέπει να προβλέπει τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο για όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων, με εκείνο που υπήρχε στην εταιρία η οποία θα μετατραπεί σε SE.

Τούτο ισχύει και στην περίπτωση μετατροπής της δυαδικής οργανωτικής δομής της εταιρίας προς μια μονιστική οργανωτική δομή και αντιστρόφως.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

16 Πριν μετατραπεί σε SE, η SAP είχε τη νομική μορφή ανώνυμης εταιρίας γερμανικού δικαίου και διέθετε, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, εποπτικό συμβούλιο αποτελούμενο από οκτώ μέλη που εκπροσωπούσαν τους μετόχους και οκτώ μέλη που εκπροσωπούσαν τους εργαζομένους, εκ των οποίων έξι ήταν εργαζόμενοι της επιχείρησης και δύο ήταν εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Οι δύο εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων είχαν προταθεί, δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 2, του MitbestG, από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις που εκπροσωπούνταν στον όμιλο εταιριών στον οποίο ανήκει η SAP και είχαν εκλεγεί με ψηφοφορία χωριστή από την προβλεπόμενη για την εκλογή των λοιπών έξι μελών του εποπτικού συμβουλίου που εκπροσωπούσαν τους εργαζομένους.

17 Μετά τη μετατροπή της σε SE το 2014, η SAP διαθέτει εποπτικό συμβούλιο αποτελούμενο από 18 μέλη. Κατά τη συμφωνία σχετικά με τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων εντός της SAP, η οποία συνήφθη μεταξύ της SAP και της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας που έχει συσταθεί στο εσωτερικό της (στο εξής: συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων), εννέα από τα μέλη του εποπτικού συμβουλίου είναι εκπρόσωποι των εργαζομένων. Η εν λόγω συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων προβλέπει, μεταξύ άλλων, τον τρόπο διορισμού των εκπροσώπων των εργαζομένων και επισημαίνει, συναφώς, ότι οι συνδικαλιστικές οργανώσεις που εκπροσωπούνται εντός του ομίλου στον οποίο ανήκει η SAP έχουν αποκλειστικό δικαίωμα να προτείνουν υποψηφίους για ορισμένο αριθμό των θέσεων των εκπροσώπων των εργαζομένων που απασχολούνται στη Γερμανία, ενώ η εκλογή των υποψηφίων αυτών από τους εργαζομένους γίνεται με ψηφοφορία χωριστή από εκείνη βάσει της οποίας εκλέγονται οι λοιποί εκπρόσωποι των εργαζομένων.

18 Η συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων περιλαμβάνει επίσης κανόνες σχετικούς με τη συγκρότηση ενός εποπτικού συμβουλίου του οποίου τα μέλη μειώνονται σε δώδεκα (στο εξής: εποπτικό συμβούλιο με μειωμένη σύνθεση), εκ των οποίων έξι είναι εκπρόσωποι των εργαζομένων. Οι εκπρόσωποι των εργαζομένων που αντιστοιχούν στις τέσσερις πρώτες έδρες, οι οποίες αναλογούν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, εκλέγονται από τους εργαζομένους που απασχολούνται στη Γερμανία. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις που εκπροσωπούνται στον όμιλο εταιριών στον οποίο ανήκει η SAP μπορούν να προτείνουν υποψηφίους για ορισμένο αριθμό των θέσεων που αναλογούν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, αλλά για την εκλογή των υποψηφίων αυτών δεν προβλέπεται χωριστή ψηφοφορία από εκείνη βάσει της οποίας εκλέγονται οι υπόλοιποι εκπρόσωποι των εργαζομένων.

19 Οι αναιρεσείουσες της κύριας δίκης προσέβαλαν ανεπιτυχώς, τόσο πρωτοδίκως όσο και κατ' έφεση, τους κανόνες που περιλαμβάνονται στη συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων και αφορούν τον διορισμό των εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο με μειωμένη σύνθεση. Κατόπιν τούτου, άσκησαν αναίρεση ενώπιον του Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου Εργατικών Διαφορών, Γερμανία), εκτιμώντας ότι οι εν λόγω κανόνες αντιβαίνουν στο άρθρο 21, παράγραφος 6, του SEBG και πρέπει, ως εκ τούτου, να ακυρωθούν, για τον λόγο ότι δεν προβλέπουν ότι οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν αποκλειστικό δικαίωμα –ήτοι δικαίωμα διασφαλιζόμενο με τη διεξαγωγή χωριστής ψηφοφορίας– να προτείνουν ορισμένο αριθμό εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο με μειωμένη σύνθεση.

20 Η SAP υποστηρίζει ότι το αποκλειστικό δικαίωμα των συνδικαλιστικών οργανώσεων να προτείνουν υποψηφίους για την εκλογή των εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο με μειωμένη σύνθεση, το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 7, παράγραφος 2, του MitbestG, σε συνδυασμό με το άρθρο 16, παράγραφος 2, του νόμου αυτού, δεν καλύπτεται από το άρθρο 21, παράγραφος 6, του SEBG.

21 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, βάσει του εθνικού δικαίου και μόνον, θα έπρεπε να γίνει δεκτό το αίτημα των αναιρεσειουσών της κύριας δίκης να ακυρωθούν οι κανόνες που περιλαμβάνονται στη συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων και αφορούν τον διορισμό των εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο με μειωμένη σύνθεση. Συγκεκριμένα, το άρθρο 21, παράγραφος 6, πρώτη περίοδος, του SEBG απαιτεί από τα μέρη της συμφωνίας για τον ρόλο των εργαζομένων να μεριμνούν, κατά τη σύσταση SE μέσω μετατροπής, ώστε τα στοιχεία εκείνα του ρόλου των εργαζομένων, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 8, του SEBG, τα οποία είναι καθοριστικά για την επιρροή των εργαζομένων στη λήψη αποφάσεων της εταιρίας, να διατηρηθούν στην ίδια έκταση και στην υπό σύσταση SE. Επομένως, κατ' αρχάς, τα στοιχεία αυτά πρέπει να προσδιορίζονται βάσει της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας, αναλόγως των ήδη υφιστάμενων στην εκάστοτε προς μετατροπή ανώνυμη εταιρία διαδικασιών σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 8, του SEBG. Εν συνεχεία, τα καθοριστικά στοιχεία για την επιρροή των εργαζομένων στη λήψη αποφάσεων της εταιρίας πρέπει να διατηρηθούν στην ίδια έκταση και εντός της υπό σύσταση SE. Το άρθρο 21, παράγραφος 6, πρώτη περίοδος, του SEBG δεν επιβάλλει, βεβαίως, την υποχρέωση να διατηρηθούν στο ακέραιο οι διαδικασίες και η έννομη κατάσταση που υφίστανται στην προς μετατροπή εταιρία, αλλά τα διαδικαστικά στοιχεία τα οποία είναι καθοριστικά για την επιρροή των εργαζομένων στη λήψη αποφάσεων στην υπό μετατροπή εταιρία πρέπει να κατοχυρώνονται σε ποιοτικώς ισοδύναμο βαθμό στη συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων που θα ισχύσει στην SE. Πάντως, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, η εφαρμογή χωριστής ψηφοφορίας για την εκλογή των υποψηφίων που προτείνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις ως εκπρόσωποι των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο με μειωμένη σύνθεση αποσκοπεί ακριβώς στην ενίσχυση της επιρροής των εκπροσώπων των εργαζομένων στη λήψη αποφάσεων σε μια επιχείρηση, διασφαλίζοντας ότι στους εκπροσώπους αυτούς περιλαμβάνονται άτομα που διαθέτουν υψηλό βαθμό εξοικείωσης με τις συνθήκες και τις ανάγκες της επιχείρησης, ενώ ταυτόχρονα διασφαλίζεται και η ύπαρξη εξωτερικής εμπειρογνωμοσύνης.

22 Εν προκειμένω, οι κανόνες που περιλαμβάνονται στη συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων και αφορούν τον διορισμό των εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο με μειωμένη σύνθεση δεν πληρούν τις απαιτήσεις που απορρέουν από το άρθρο 21, παράγραφος 6, του SEBG, δεδομένου ότι, μολονότι παρέχουν στις συνδικαλιστικές οργανώσεις που εκπροσωπούνται εντός του ομίλου εταιριών στον οποίο ανήκει η SAP το δικαίωμα να προτείνουν υποψηφίους για την εκλογή των μελών του εν λόγω εποπτικού συμβουλίου που εκπροσωπούν τους εργαζομένους, δεν προβλέπουν χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή των μελών αυτών και, επομένως, δεν διασφαλίζουν την πραγματική παρουσία εκπροσώπου των συνδικαλιστικών οργανώσεων μεταξύ των εκπροσώπων των εργαζομένων στο εν λόγω εποπτικό συμβούλιο.

23 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ωστόσο μήπως το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86 προβλέπει ομοιόμορφο επίπεδο προστασίας διαφορετικό και χαμηλότερο από αυτό που προβλέπει το γερμανικό δίκαιο και το οποίο έχει, ενδεχομένως, υποχρεωτική εφαρμογή σε όλα τα κράτη μέλη. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να ερμηνεύσει το άρθρο 21, παράγραφος 6, του SEBG κατά τρόπο σύμφωνο με το δίκαιο της Ένωσης.

24 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Συνάδει προς το άρθρο 4, παράγραφος 4, της [οδηγίας 2001/86] το άρθρο 21, παράγραφος 6, του [SEBG], κατ' εφαρμογήν του οποίου, σε περίπτωση συστάσεως εγκατεστημένης στη Γερμανία [SE] μέσω μετατροπής, πρέπει, ως προς ορισμένο αριθμό των εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο, να διασφαλίζεται χωριστή εκλογική διαδικασία για τους υποψηφίους που προτείνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

Επί του αντικειμένου του προδικαστικού ερωτήματος

25 Η SAP θεωρεί ότι πρέπει, προκαταρκτικώς, να εξεταστεί το κύρος του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86 και να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν η διάταξη αυτή, επιβάλλοντας τη θέσπιση, με τη συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων, αυστηρότερων κανόνων σε περίπτωση σύστασης SE μέσω μετατροπής απ' ό,τι στην περίπτωση σύστασης τέτοιας εταιρίας με άλλον τρόπο εκ των διαλαμβανόμενων στην αιτιολογική σκέψη 10 της οδηγίας αυτής, είναι συμβατή με το πρωτογενές δίκαιο, ιδίως με το άρθρο 49, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, και το άρθρο 54, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, καθώς και με τα άρθρα 16, 17 και 20 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

26 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, εναπόκειται αποκλειστικώς στα εθνικά δικαστήρια ενώπιον των οποίων εκκρεμεί η διαφορά και τα οποία φέρουν την ευθύνη της αποφάσεως που θα εκδοθεί να εκτιμούν, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες κάθε υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα της προδικαστικής αποφάσεως προκειμένου να εκδώσουν τη δική τους απόφαση όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλουν στο Δικαστήριο (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

27 Εν προκειμένω, το προδικαστικό ερώτημα έχει ως αντικείμενο την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86, το δε αιτούν δικαστήριο δεν εξέφρασε αμφιβολίες ως προς το κύρος της διάταξης αυτής.

28 Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 267 ΣΛΕΕ δεν συνιστά ένδικο βοήθημα παρεχόμενο στους διαδίκους διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, οπότε το Δικαστήριο δεν υποχρεούται να εκτιμήσει το κύρος του δικαίου της Ένωσης για τον λόγο και μόνον ότι ένας από τους διαδίκους προέβαλε ενώπιόν του το ζήτημα αυτό με τις γραπτές του παρατηρήσεις (αποφάσεις της 5ης Μαΐου 2011, MSD Sharp & Dohme, C-316/09, EU:C:2011:275, σκέψη 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 17ης Δεκεμβρίου 2015, APEX, C-371/14, EU:C:2015:828, σκέψη 37).

29 Επομένως, δεν συντρέχει εν προκειμένω λόγος να αποφανθεί το Δικαστήριο επί του κύρους του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86.

Επί της ερμηνείας του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86

30 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86 έχει την έννοια ότι η κατά τη διάταξη αυτή συμφωνία σχετικά με τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων η οποία έχει εφαρμογή σε SE δημιουργούμενη μέσω μετατροπής πρέπει να προβλέπει χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή, ως εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο της SE, ορισμένου αριθμού υποψηφίων προτεινόμενων από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, εφόσον το εφαρμοστέο δίκαιο επιβάλλει τέτοια χωριστή ψηφοφορία όσον αφορά τη σύνθεση του εποπτικού συμβουλίου της εταιρίας που πρόκειται να μετατραπεί σε SE.

31 Συναφώς, κατά πάγια νομολογία, για την ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης επιβάλλεται η συνεκτίμηση όχι μόνον του γράμματός της, αλλά και του πλαισίου στο οποίο αυτή εντάσσεται, καθώς και των σκοπών που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος και, εφόσον παρίσταται ανάγκη, του ιστορικού της θεσπίσεώς της (απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Nederlands Uitgeversverbond και Groep Algemene Uitgevers, C-263/18, EU:C:2019:1111, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

32 Όσον αφορά, πρώτον, το γράμμα του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86, το άρθρο αυτό ορίζει ότι, με την επιφύλαξη του άρθρου 13, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής, στην περίπτωση SE που έχει δημιουργηθεί μέσω μετατροπής, η συμφωνία σχετικά με τις ρυθμίσεις για το ρόλο των εργαζομένων που εφαρμόζεται στην οικεία SE πρέπει να προβλέπει «τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο για όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων, με εκείνο που υπήρχε στην εταιρία η οποία θα μετατραπεί σε SE».

33 Όσον αφορά την έκφραση «όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων», που περιλαμβάνεται στη διάταξη αυτή, επισημαίνεται ότι η οδηγία 2001/86 ορίζει, στο άρθρο 2, στοιχείο η', ότι ως «ρόλος των εργαζομένων» νοείται «οιοσδήποτε μηχανισμός, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης, της διαβούλευσης και της συμμετοχής, διά του οποίου οι εκπρόσωποι των εργαζομένων μπορούν να ασκήσουν επιρροή στις αποφάσεις που λαμβάνονται εντός της εταιρίας». Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η έννοια της «συμμετοχής» ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο ια', ως «η επιρροή του οργάνου εκπροσώπησης των εργαζομένων ή/και των εκπροσώπων τους στις υποθέσεις μιας εταιρίας, μέσω του δικαιώματος να εκλέγουν ή να διορίζουν ορισμένα από τα μέλη του εποπτικού ή διοικητικού οργάνου της εταιρίας ή του δικαιώματος να εισηγούνται ή/και να απορρίπτουν το διορισμό ορισμένων ή όλων των μελών του εποπτικού ή διοικητικού οργάνου της εταιρίας».

34 Επομένως, αφενός, από τους ορισμούς αυτούς προκύπτει ότι η «συμμετοχή» συνιστά, αυτή καθεαυτήν, μηχανισμό μέσω του οποίου οι εκπρόσωποι των εργαζομένων μπορούν να ασκούν επιρροή στις αποφάσεις που λαμβάνονται εντός της επιχείρησης, ασκώντας είτε το δικαίωμά τους να εκλέγουν ή να διορίζουν ορισμένα μέλη των εποπτικών ή διοικητικών οργάνων της εταιρίας είτε το δικαίωμά τους να εισηγούνται ή να απορρίπτουν τον διορισμό αυτόν. Ως εκ τούτου, λαμβανομένης υπόψη της έκφρασης «όλα τα στοιχεία» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, στο πλαίσιο συμφωνίας που αφορά SE δημιουργούμενη μέσω μετατροπής, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των στοιχείων που χαρακτηρίζουν τον επίμαχο τρόπο συμμετοχής και τα οποία καθιστούν δυνατή στο όργανο που εκπροσωπεί τους εργαζομένους ή στους εκπροσώπους τους την άσκηση επιρροής στις υποθέσεις της εταιρίας, όπως είναι, ειδικότερα, ο τρόπος άσκησης των προαναφερθέντων δικαιωμάτων εκλογής, διορισμού, πρότασης ή απόρριψης.

35 Αφετέρου, οι εν λόγω ορισμοί παραπέμπουν στην έννοια των «εκπροσώπων των εργαζομένων», η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 2, στοιχείο ε′, της οδηγίας 2001/86, αναφέρεται στους «εκπροσώπους των εργαζομένων που προβλέπονται από τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές». Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο νομοθέτης της Ένωσης δεν όρισε την έννοια αυτή, αλλά αρκέστηκε να παραπέμψει συναφώς στις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές.

36 Η ίδια διαπίστωση επιβάλλεται και ως προς τη φράση «τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο […] με εκείνο που υπήρχε στην εταιρία η οποία θα μετατραπεί σε SE», η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας.

37 Πράγματι, στο μέτρο που παραπέμπει στην έκταση του ρόλου των εργαζομένων στην εταιρία πριν από τη μετατροπή της σε SE, η φράση αυτή παραπέμπει προδήλως στην εθνική νομοθεσία και/ή πρακτική στο κράτος μέλος της έδρας της οικείας εταιρίας, ήτοι, εν προκειμένω, στη γερμανική νομοθεσία. Συνεπώς, εναπόκειται στα μέρη της συμφωνίας σχετικά με τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων να εξακριβώσουν αν η έκταση του ρόλου των εργαζομένων που προβλέπει η εν λόγω συμφωνία είναι, για όλα τα στοιχεία του ρόλου αυτού, τουλάχιστον η ίδια με εκείνη που καθορίζει η εν λόγω νομοθεσία.

38 Συνακόλουθα, από την ανάλυση του γράμματος του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86 προκύπτει ήδη ότι, όσον αφορά τον ορισμό των εκπροσώπων των εργαζομένων και την έκταση του ρόλου τους που πρέπει να διατηρηθεί, τουλάχιστον κατά τρόπο ισοδύναμο, σε περίπτωση σύστασης SE μέσω μετατροπής, ο νομοθέτης της Ένωσης παρέπεμψε στην εθνική νομοθεσία και/ή στην εθνική πρακτική του κράτους μέλους της έδρας της εταιρίας η οποία πρόκειται να μετατραπεί σε SE. Επομένως, σε σχέση ειδικότερα με τη συμμετοχή, τόσο για τον καθορισμό των προσώπων που είναι εξουσιοδοτημένα να εκπροσωπούν τους εργαζομένους όσο και για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών στοιχείων της συμμετοχής που παρέχουν στους εν λόγω εκπροσώπους των εργαζομένων τη δυνατότητα να ασκούν επιρροή στις αποφάσεις που λαμβάνονται εντός της επιχείρησης, χάρη στην άσκηση των δικαιωμάτων που προβλέπει το άρθρο 2, στοιχείο ια′, της οδηγίας αυτής, είναι αναγκαία η αναγωγή στις σχετικές εκτιμήσεις του εθνικού νομοθέτη καθώς και στην οικεία εθνική πρακτική. Εξάλλου, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 5 της οδηγίας 2001/86, ο νομοθέτης της Ένωσης έκρινε ακριβώς ότι η μεγάλη ποικιλομορφία των κανόνων και των πρακτικών στα κράτη μέλη όσον αφορά τον τρόπο κατά τον οποίο οι εκπρόσωποι των εργαζομένων συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων στα πλαίσια των εταιριών δεν επέτρεπε τη θέσπιση ενός και μοναδικού ευρωπαϊκού προτύπου για το ρόλο των εργαζομένων, το οποίο θα εφαρμόζεται στην SE.

39 Κατά συνέπεια, αν ένα διαδικαστικό στοιχείο που θεσπίζεται από την εθνική νομοθεσία, όπως, εν προκειμένω, η ειδική ψηφοφορία για την εκλογή των υποψηφίων που προτείνονται από συνδικαλιστικές οργανώσεις σε ορισμένο αριθμό εδρών στο εποπτικό συμβούλιο μιας εταιρίας ως εκπροσώπων των εργαζομένων στο συμβούλιο αυτό, συνιστά χαρακτηριστικό στοιχείο του εθνικού συστήματος συμμετοχής των εκπροσώπων των εργαζομένων το οποίο προβλέφθηκε με σκοπό την ενίσχυση της συμμετοχής των εργαζομένων στην επιχείρηση και αν η εν λόγω ρύθμιση του προσδίδει, όπως εν προκειμένω, επιτακτικό χαρακτήρα, το διαδικαστικό αυτό στοιχείο πρέπει να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνεται σε «όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων» κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86. Το διαδικαστικό αυτό στοιχείο πρέπει, επομένως, να ληφθεί υπόψη για τους σκοπούς της συμφωνίας σχετικά με τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων στην οποία αναφέρεται η ως άνω διάταξη.

40 Όσον αφορά, δεύτερον, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86, το εν λόγω πλαίσιο επιρρωννύει τη γραμματική ερμηνεία της διάταξης αυτής, υπό την έννοια ότι ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να επιφυλάξει ιδιαίτερη μεταχείριση στις SE που έχουν συσταθεί μέσω μετατροπής, προκειμένου να μη θιγούν τα δικαιώματα ως προς τον ρόλο των εργαζομένων τα οποία χορηγεί η εθνική νομοθεσία και/ή πρακτική στους εργαζομένους της εταιρίας που πρόκειται να μετατραπεί σε SE.

41 Συνακόλουθα, κατ' αρχάς, η παράγραφος 2 του άρθρου 4 της οδηγίας αυτής απαριθμεί τα διάφορα στοιχεία τα οποία πρέπει να περιλαμβάνει η συμφωνία σχετικά με τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων εντός της SE, συμπεριλαμβανομένων, ενδεχομένως, του αριθμού των μελών του διοικητικού ή εποπτικού οργάνου της SE, τα οποία οι εργαζόμενοι θα έχουν το δικαίωμα να εκλέγουν, διορίζουν, προτείνουν ή απορρίπτουν, των διαδικασιών εκλογής, διορισμού, πρότασης ή απόρριψης από τους εργαζομένους, καθώς και των δικαιωμάτων τους. Η διάταξη αυτή όμως προβλέπει ότι εφαρμόζεται «τηρουμένης της παραγράφου 4» του ίδιου άρθρου, οπότε η τελευταία αυτή παράγραφος δεν μπορεί να νοηθεί ως διάταξη εισάγουσα παρέκκλιση, η οποία θα έπρεπε να ερμηνεύεται στενά.

42 Εν συνεχεία, από την αιτιολογική σκέψη 10 της εν λόγω οδηγίας προκύπτει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης εκτίμησε ότι, σε περίπτωση σύστασης SE, ιδίως μέσω μετατροπής, υφίσταται αυξημένος κίνδυνος κατάργησης ή μείωσης των υπαρχόντων συστημάτων και πρακτικών συμμετοχής.

43 Τρίτον, η γραμματική ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86, η οποία εκτίθεται στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως, είναι σύμφωνη με τον σκοπό που επιδιώκει η οδηγία. Πράγματι, κατά την αιτιολογική σκέψη 18 της οδηγίας 2001/86, «[σ]υνιστά θεμελιώδη αρχή και σαφή στόχο της [εν λόγω] οδηγίας να διασφαλιστούν τα κεκτημένα δικαιώματα των εργαζομένων όσον αφορά το ρόλο τους στις αποφάσεις της εταιρίας». Η ίδια αιτιολογική σκέψη αναφέρει, επίσης, ότι «[τ]α δικαιώματα των εργαζομένων πριν τη σύσταση SE πρέπει να αποτελέσουν τη βάση για τα δικαιώματα των εργαζομένων και ως προς το ρόλο τους στην SE (η αρχή "πριν και μετά")». Επομένως, από την οδηγία 2001/86 προκύπτει ότι η επιδιωκόμενη από τον νομοθέτη της Ένωσης διασφάλιση των κεκτημένων δικαιωμάτων επάγεται όχι μόνον τη διατήρηση των κεκτημένων δικαιωμάτων των εργαζομένων στην εταιρία που πρόκειται να μετατραπεί σε SE, αλλά και την επέκταση των δικαιωμάτων αυτών σε όλους τους εργαζομένους της SE (πρβλ. απόφαση της 20ής Ιουνίου 2013, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, C-635/11, EU:C:2013:408, σκέψεις 40 και 41).

44 Πρέπει να προστεθεί, όπως προκύπτει επίσης από τις αιτιολογικές σκέψεις 10 και 15 της οδηγίας 2001/86, καθώς και από το άρθρο 11 της ίδιας οδηγίας, ότι ο νομοθέτης της Ένωσης είχε την πρόθεση να αποκλείσει τον κίνδυνο η σύσταση SE, ιδίως μέσω μετατροπής, να οδηγήσει σε μείωση, ή ακόμη και σε κατάργηση, των δικαιωμάτων συμμετοχής που είχαν, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας και/ή πρακτικής, οι εργαζόμενοι της εταιρίας που πρόκειται να μετατραπεί σε SE.

45 Τέλος, τέταρτον, η γραμματική, συστηματική και τελολογική ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86, η οποία προκύπτει από τις σκέψεις 32 έως 44 της παρούσας αποφάσεως, ενισχύεται περαιτέρω από το ιστορικό θεσπίσεως της οδηγίας αυτής. Πράγματι, αφενός, όπως αναγνώρισαν όλοι οι διάδικοι που κατέθεσαν παρατηρήσεις και όπως προκύπτει από την τελική έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνωμόνων «Ευρωπαϊκά Συστήματα Συμμετοχής των Εργαζομένων» (έκθεση Davignon) του Μαΐου του 1997 (C4-0455/97), το εφαρμοστέο καθεστώς στις SE μέσω μετατροπής αποτελούσε τον ακρογωνιαίο λίθο των διαπραγματεύσεων για την έκδοση της εν λόγω οδηγίας. Επί του σημείου αυτού είχαν εκφραστεί ανησυχίες, ιδίως από τη Γερμανική Κυβέρνηση, για τον κίνδυνο να οδηγήσει η δημιουργία μιας SE μέσω μετατροπής σε

μείωση του ρόλου των εργαζομένων της προς μετατροπή εταιρίας. Η διαδικασία έκδοσης της οδηγίας αυτής κατέστη δυνατό να συνεχιστεί μόνο με τη θέσπιση διάταξης που κάλυψε ειδικώς την περίπτωση δημιουργίας SE μέσω μετατροπής και διασφάλισε ότι η δημιουργία αυτή δεν θα έχει ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση του υφιστάμενου στην προς μετατροπή εταιρία ρόλου των εργαζομένων, διάταξη η οποία τελικώς περιελήφθη στο άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86.

46 Κατόπιν των ανωτέρω, το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η συμφωνία σχετικά με τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων η οποία έχει εφαρμογή σε SE δημιουργούμενη μέσω μετατροπής πρέπει να προβλέπει χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή, ως εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο της SE, ορισμένου αριθμού υποψηφίων προτεινόμενων από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, εφόσον το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο επιβάλλει τέτοια χωριστή ψηφοφορία όσον αφορά τη σύνθεση του εποπτικού συμβουλίου της εταιρίας που πρόκειται να μετατραπεί σε SE.

47 Ως εκ τούτου, εν προκειμένω, το ζήτημα αν η συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων τους εξασφαλίζει ισοδύναμο τουλάχιστον ρόλο στη λήψη αποφάσεων εντός της εταιρίας μετά τη μετατροπή της σε SE πρέπει να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα του γερμανικού δικαίου όπως αυτό είχε εφαρμογή στην SAP προτού μετατραπεί σε SE, ειδικότερα δε του άρθρου 7, παράγραφος 2, του MitbestG, σε συνδυασμό με το άρθρο 16, παράγραφος 2, του ίδιου νόμου.

48 Πρέπει ακόμη να διευκρινιστεί ότι, όπως επισημαίνεται στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως, στο μέτρο που η επιδιωκόμενη από τον νομοθέτη της Ένωσης διασφάλιση των κεκτημένων δικαιωμάτων επάγεται όχι μόνον τη διατήρηση των κεκτημένων δικαιωμάτων των εργαζομένων στην εταιρία που πρόκειται να μετατραπεί σε SE, αλλά και την επέκταση των δικαιωμάτων αυτών σε όλους τους εργαζομένους της SE, όλοι οι εργαζόμενοι της SE που δημιουργείται μέσω μετατροπής πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα με εκείνα των εργαζομένων της εταιρίας που πρόκειται να μετατραπεί σε SE.

49 Επομένως, εν προκειμένω, το σύνολο των εργαζομένων της SAP πρέπει να μπορεί να επωφεληθεί από την προβλεπόμενη στη γερμανική νομοθεσία εκλογική διαδικασία, τούτο δε ακόμη και ελλείψει σχετικής πρόβλεψης στην εν λόγω νομοθεσία. Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής και από το σημείο 55 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα, προκειμένου να διαφυλαχθούν πλήρως τα δικαιώματα των εργαζομένων αυτών, να προωθηθούν οι κοινωνικοί στόχοι της Ένωσης, όπως αυτοί εκτίθενται στην αιτιολογική σκέψη 3 της οδηγίας 2001/86, και να εξασφαλιστεί η ύπαρξη διαδικασιών ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής των εργαζομένων σε διεθνικό επίπεδο, το δικαίωμα πρότασης ορισμένου ποσοστού των υποψηφίων για τις εκλογές των εκπροσώπων των εργαζομένων σε εποπτικό συμβούλιο μιας SE δημιουργούμενης μέσω μετατροπής, όπως η SAP, δεν μπορεί να παρέχεται αποκλειστικά και μόνο στις γερμανικές συνδικαλιστικές οργανώσεις, αλλά πρέπει να επεκταθεί σε όλες τις συνδικαλιστικές οργανώσεις που εκπροσωπούνται εντός της SE, των θυγατρικών και των εγκαταστάσεών της, ώστε να διασφαλίζεται η ισότητα μεταξύ των εν λόγω συνδικαλιστικών οργανώσεων όσον αφορά το συγκεκριμένο δικαίωμα.

50 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86 έχει την έννοια ότι η κατά τη διάταξη αυτή συμφωνία σχετικά με τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων η οποία έχει εφαρμογή σε SE δημιουργούμενη μέσω μετατροπής πρέπει να προβλέπει χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή, ως εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο της SE, ορισμένου αριθμού υποψηφίων προτεινόμενων από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, εφόσον το

εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο επιβάλλει τέτοια χωριστή ψηφοφορία όσον αφορά τη σύνθεση του εποπτικού συμβουλίου της εταιρίας που πρόκειται να μετατραπεί σε SE, εξυπακουομένου ότι κατά την ψηφοφορία αυτή πρέπει να διασφαλίζεται η ίση μεταχείριση τόσο μεταξύ των εργαζομένων της εν λόγω SE, των θυγατρικών και των εγκαταστάσεών της όσο και μεταξύ των συνδικαλιστικών οργανώσεων που εκπροσωπούνται σε αυτές.

Επί των δικαστικών εξόδων

51 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαίνεται:

Το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 2001, για τη συμπλήρωση του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων,

έχει την έννοια ότι:

η κατά τη διάταξη αυτή συμφωνία σχετικά με τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων η οποία έχει εφαρμογή σε ευρωπαϊκή εταιρία (SE) δημιουργούμενη μέσω μετατροπής πρέπει να προβλέπει χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή, ως εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο της SE, ορισμένου αριθμού υποψηφίων προτεινόμενων από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, εφόσον το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο επιβάλλει τέτοια χωριστή ψηφοφορία όσον αφορά τη σύνθεση του εποπτικού συμβουλίου της εταιρίας που πρόκειται να μετατραπεί σε SE, εξυπακουομένου ότι κατά την ψηφοφορία αυτή πρέπει να διασφαλίζεται η ίση μεταχείριση τόσο μεταξύ των εργαζομένων της εν λόγω SE, των θυγατρικών και των εγκαταστάσεών της όσο και μεταξύ των συνδικαλιστικών οργανώσεων που εκπροσωπούνται σε αυτές.

(υπογραφές)